

Nonprofit Monitor (2010)
www.nonprofitmonitor.hu
 4. szám 35-56. oldal
 ISSN 2062-0861

Macher Judit:

A magyarországi nonprofit szektor, különös tekintettel az ezredfordulóra – a kutatások tükrében

1. A nonprofit szektorról általában

A modern gazdaság három szektorra tagolható: **az állami, a piaci, és a nonprofit szektorra**. A korábban létező közgazdasági elméletek még csak két szektorról – a piaci és a kormányzati szektorról – tesznek említést, a valóságban azonban egyre világosabbá válik, hogy a két hagyományos szektor nem képes minden emberi szükséglet kielégítésére. Burton A. Weisbrod A háromszektoros gazdaságban működő öntevékeny nonprofit szektor egy elmélete felé című művében arra a megállapításra jut, hogy „az állami szektor által biztosított javaknak az irántuk megnyilvánuló kereslet teljes kielégítéséhez hiányzó mennyiséget várhatóan vagy a for-profit magánszektor, vagy az öntevékeny nonprofit szektor nyújtja, attól függően, hogy egyéni, vagy kollektív fogyasztási javakról van-e szó”¹, amit befolyásol továbbá a szektorok egymáshoz viszonyított aránya, és azok fejlettsége. Lester M. Salamon pedig A piac kudarca, az öntevékenységek kudarca és a kormány nonprofit szektorral kialakított kapcsolatai a modern jóléti államban című tanulmányában a kormány és a nonprofit szektor partneri viszonyának elméletét dolgozza ki, mely szerint a nonprofit szektor éppen ott gyenge, ahol az állam erős, és az fordítva is igaz, így a legjobb, ha ezek megpróbálnak együttműködni

„Minden elemzőnek megvan a saját nonprofit szektora” (Kuti, 1996)

A nonprofit szektort szokás civil szférának, önkéntes, vagy harmadik szektornak, nem kormányzati szervezetnek (NgO = non government organizations) is nevezni, és még ezek mellett is rengeteg elnevezés forog szóhasználatban, nincs nemzetközi konszenzus sem az elnevezést, sem pedig annak értelmezését illetően.

Három meghatározás is használatos: a jogi, a statisztikai, és a nemzetgazdaság statisztikai definíció.

A **jogi értelmezés** a legtágabb a három közül. „Eszert minden olyan nem profitcélú szervezet (alapítvány, közalapítvány, köztestület, közhasznú társaság, önkéntes kölcsönös biztosítópénztár, az egyesülési törvény hatály alá tartozó társadalmi szervezet), amely ugyanakkor nem is költségvetési gazdálkodást folytató intézmény, a nonprofit szektor részének tekintendő, amelyet a Polgári

Törvénykönyv rendelkezéseivel összhangban önálló jogi személyként bejegyezték.” (**forrás:** Módszer és gyakorlat)

A **statisztikai definíció** szűkebb a jogi definíciónál, de logikájában illeszkedik hozzá. Általában a nem gazdasági célú, nem profitorientált társadalmi, közösségi mozgások tartoznak ebbe a körbe, amelyek legtöbbször intézményi keretek között zajlanak, és az államtól részlegesen, vagy teljesen távolságot tartanak. Ezen körbe tartozó jelenségek rendkívül sokszínűek, változatos szervezeti formákat, funkciókat, célokat, működési módokat takarnak. „A működési elvek és a működési célok nonprofit szektor definícióját, lényegi tartalmát, a nonprofit jelleg kritériumait fogalmazzák meg ... Hivatalos kritériumrendszer még nem született, de konszenzus alapján kialakult az ideális nonprofit szervezet működési elveinek és céljainak hattényező rendszer.”² a nemzetközi gyakorlatban kialakított kritériumok tehát a következők:

1. formalizált, azaz van szervezeti kerete (Alapító okirattal, alapszabállyal rendelkezik.)
 2. nem profit orientált, ami nem azt jelenti, hogy nem termelhet profitot, hanem azt, hogy a létrejött profitot nem oszthatja szét, hanem az alaptevékenységbe kell visszaforgatni
 3. nem függ közvetlenül az államtól sem jogilag, sem költségvetésileg
 4. önkéntes munka – Önkéntes munka, ha valaki anyagi ellenszolgáltatás nélkül vállal el egy feladatot a társadalom érdekében.
 5. közhasznúság
 6. politikamentesség – Politikai tevékenységet nem folytathat
- +1 Az egyházi alapítású szervezetek -a nemzetközi gyakorlat szerint- nem sorolhatók a nonprofit szervezetek közé¹.

„Összességében megállapíthatjuk, hogy a kutatások – a nonprofit szektor értelmezését illetően – szűkebb és némiképp más terminológiával dolgoznak, mint a közkeletűbb jogi értelmezés. Másrészt a statisztikai vizsgálatok és a kutatások a jogi értelmezés szerinti nonprofit szervezeteknek csak egy részét tekintik vizsgálatuk tárgyának.” (BARTAL ANNA MÁRIA – CZIKE KLÁRA: MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?- a nonprofit szervezeteknek - Nonprofit Kutatócsoport, Budapest. 2003)

A **nemzetgazdaság statisztikai definíció** alapján különbözik mind a jogi, mind pedig a statisztikai definíciótól. Ezen megfontolás a háztartásokat segítő nonprofit szervezeteket vizsgálja, melyek bevételszerző tevékenységet csak korlátozottan folytatnak, és alapvetően a

¹ Magyarországon azonban a Központi Statisztikai Hivatal és a történelmi egyházak kötöttek egy megállapodást 1993-ban, melynek értelmében a nonprofit statisztika megfigyelési körébe az egyházi alapítványok és a vallási egyesületek beletartoznak, az egyházak, felekezetek, szerzetesrendek azonban nem.

magántámogatásokra épülnek. Ide tartoznak ugyanakkor a politikai pártok, az egyházak és a szerzetesrendek is².

A magyar nonprofit szektor tipikus szervezeti formái és jellemzői:

- Alapítvány – tartós közérdekű célra jön létre, kuratórium irányítja, tevékenysége lehet adományozás, adománygyűjtés, szolgáltató tevékenység, vagy ezek kombinációja. Az alapítvány jogi személy, bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre, vagyonával önállóan gazdálkodik.
- Egyesület – önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik. Tevékenysége: szolgáltatás, érdekképviselés, érdekérvényesítési akciók. Az egyesület jogi személy, bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre, vagyonával önállóan gazdálkodik.
- Közalapítvány – olyan alapítvány, melyet az Országgyűlés, a kormány, a helyi vagy kisebbségi önkormányzat képviselő-testülete közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hoz létre. Gazdálkodásának legfontosabb adatait nyilvánosságra kell hoznia, az ügyészség és az Állami Számvevőszék gyakorol felette törvényességi felügyeletet.
- Köztestület – önkormányzattal rendelkező szervezet, mely nyilvántartott tagsággal rendelkezik, létrehozását törvény rendeli el, és közfeladatot lát el. A köztestületet felhatalmazhatja a kormány bizonyos hatósági jogkörök gyakorlására. A köztestületre az egyesületekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.
- Közhasznú társaság – közjavak és közszolgáltatások előállítására jön létre, alapítói szervezetek és magánszemélyek egyaránt lehetnek. Megalakulását és működését alapvetően a Polgári Törvénykönyv szabályozza, de vonatkoznak rá egyéb jogszabályok is (gazdasági társaságokról szóló, valamint korlátolt felelősségű társaságokra vonatkozó szabályok). Cégbíróságon kell bejegyezni, és ez is ellenőrzi törvényességét. Jellemzően közfeladatokat látnak el, és jelentős közpénzzel gazdálkodnak.

Az ideális nonprofit szervezet működési elveinek és céljainak hattényezős rendszere és a magyar nonprofit szektor tipikus szervezeti formái között eltérés tapasztalható, egyik szervezeti forma sem felel meg tehát teljes mértékben az ideálisan elvártnak, azonban van olyan, amelyik nagyon hasonlít ahhoz.

„A *nonprofit szektor* a *civil társadalom* része, de bizonyos értelemben szűkebb, bizonyos értelemben tágabb a jelentése, mint a *civil társadalom*. *Szűkebb* abban az értelemben, hogy nem reprezentálja a *civil társadalom* egészét, ugyanakkor a *nonprofit szektor* fogalma *tágabb* is, mint a *civil*

² Diplomadolgozatom során a második, statisztikai definíció értelmében használok a nonprofit szektor kifejezést

társadalomé, mert a magyar nonprofit szervezetek közé számos olyan szervezet (például: közalapítvány, köztisztület, közhasznú társaság) tartozik, amely nem állampolgári kezdeményezésre jött létre, tehát kevésbé felel meg a civil társadalom működési kritériumának, az alulról szerveződésnek.”

(BARTAL ANNA MÁRIA – CZIKE KLÁRA: MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?- a nonprofit szervezeteknek - Nonprofit Kutatócsoport, Budapest. 2003)

Szerepek, funkciók

„A szerepek, funkciók értelmezésekor tulajdonképpen arra keressük a választ, hogy mi motiválja a szervezetek létrehozását, milyen célokat kívánnak elérni, és működésük milyen hatást eredményez.”² A nonprofit szervezetek legfontosabb funkciói a következők:

- Társadalmi szerepek
- Szociális szerepek
- Gazdasági szerepek
- Politikai, ideológiai szerepek
- Morális szerepek

Ezek a szerepek gyakran összefonódnak.

A nonprofit szektor fontos jelzőrendszere a társadalom állapotának: egy társadalom annál gazdagabb, minél sokszínűbb, minél kiterjedtebb a nonprofit szektora.

2. Nonprofit szektor létrejötte

A szocializmus évei alatt Magyarországon csak a politikailag többé-kevésbé semleges területeken lehetett egyesületeket létrehozni³. Az alapítványokat pedig megszüntették 1949-ben, és ezután nem is lehetett ilyen szervezeteket létrehozni. Nem valódi érdekképviseletek, hanem felülről irányított, központilag ellenőrzött tömegszervezetek voltak tehát.

1987-ben a Polgári Törvénykönyv legalizálta az alapítványok jogintézményét, 1989 januárjában pedig megszületett egyesülési jogról szóló törvény⁴.

A nonprofit szervezetek létrejöttét tehát az Alkotmány biztosítja, szűkebb tevékenységét pedig a Polgári Törvénykönyv foglalja magába.

Az új törvényi háttér és adózási rendszer lehetővé tette a pénzügyi támogatásokat, és ezzel a nonprofit szervezetek száma, gazdasági súlya elkezdett növekedni, és „létrejött egy közel 50 ezer egységet

³ Ilyen volt a kultúra, a környezetvédelem vagy a sport.

⁴ 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról. 1. § Az egyesülési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog, amelyet a Magyar Köztársaság elismer, és biztosítja annak zavartalan gyakorlását. Az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van arra, hogy másokkal szervezeteket, illetőleg közösségeket hozzon létre vagy azok tevékenységében részt vegyen.

tartalmazó, több tízezer embert foglalkoztató és mára kb 500 milliárd forint árbevétellel rendelkező szektor. Ez a szektor jelentős szerepre vállalkozott számos közszolgáltatás - oktatás, kultúra, szociálpolitika, sport – ellátásában. Ennél is fontosabb a civilizációs tevékenység, amelyet a helyi közösségek formálásában, az emberi és polgári jogok védelmében, egyfajta társadalmi kontroll kiépítésében elért, vagy legalábbis megkezdett.” (forrás:Harsányi László: A nonprofit szektor jövője Magyarországon)

1. A nonprofit szervezetek száma 1862 és 2000 között

Év	Alapítvány	Társas nonprofit szervezet	Összesen
1862 ^a		9	
1878 ^b		917	
1932		365	
1970		886	886
1982		570	570
1989	0	396	796
1990	865	080	945
1991	182	869	051
1992	703	660	363
1993	884	778	662
1994 ^c	216	943	159
1995 ^c	650	133	783
1996 ^c	109	207	316
1997 ^c	603	762	365
1998 ^c	225	159	384
1999	754	417	171
2000	700	444	144

^a A mai országterületen működő egyesületek száma. Az akkori országterületen összesen 579 egyesület működött.

^b A mai országterületen működő egyesületek száma. Az akkori országterületen összesen 3995 egyesület működött.

^c 1994-től kezdve az alapítványok számában a közalapítványok, a társas nonprofit szervezetekében a köztestületek és közhasznú társaságok is szerepelnek.

Megjegyzés: A KSH 1990-ben végrehajtott, 1989-re vonatkozó egyesületi felvétele (*Egyesületek Magyarországon, 1989 – KSH, Budapest, 1990*) során összesen 8514 egyesületet találtak. Ez az adat jól közelíti a nyilvántartásban szereplő szervezetszámot. A különbség valószínűleg abból adódik, hogy a statisztikai adatgyűjtés során néhány olyan egyesülettől is érkezett be kérdőív, amely nem volt önálló jogi személy, és így nem jelent meg a számítógépes nyilvántartásban.

Források:

1862: Magyarország különböző egyletei – Statisztikai Közlemények. A hazai állapotok ismeretének előmozdítására IV. kötet. MTA Statisztikai Bizottsága, Budapest, 1862. 246–269. old.

1878: Magyarország egyletei és társulatai 1878-ban – Hivatalos Statisztikai Közlemények, KSH, Budapest, 1880. 516–517. old.

1932: Dobrovits Sándor: Magyarország egyesületeinek statisztikája – Magyar Statisztikai Szemle 1935/1. 26–27. old.; 1970: Egyesületek Magyarországon, 1970 – KSH, Budapest, 1972.

1982: Egyesületek Magyarországon, 1982 – KSH, Budapest, 1984.

Az 1989 és 2000 közötti adatok a KSH számítógépes nyilvántartásából származnak.

3. Nonprofit statisztika

„A nonprofit szektor tudományos igényű vizsgálatára a fejlett országokban már a hetvenes, nyolcvanas években elkezdődött, bár az első nagyszabású, egyeztetett fogalomrendszert és megközelítést alkalmazó nemzetközi összehasonlító kutatásra ott is csak a kilencvenes évek elején került sor... Ez volt a Lester Salamon és a kutatócsoportja által lebonyolított John Hopkins University Comperative Nonprofit Sector Projekt.” (forrás:Módszer és gyakorlat)

Nonprofit statisztika Magyarországon

Annak ellenére, hogy az egyleti életről való adatgyűjtésnek voltak hagyományai⁵ a rendszerváltás előtt csak szórványos adatok álltak az elemzők rendelkezésére.

Rendszerváltás környékén (1989-1992) külföldi szerzők munkáinak fordítása volt elsősorban jellemző. (Például: Martin Knapp:Anglia és Wales nonprofit szektora , Az öntevekeny szektor Nagy-Britanniában (1991); Brian O'Connel: A nonprofit szektor felépítése és problémái az Egyesült Államokban (1991); Tymen J. van der Ploeg: Az öntevekeny szektor a holland társadalomban: a társadalom. a kormányzati politika és a jogszabályok változásai (1991); Wolfgang Seibel: A kormány és a nonprofit szektor közötti kapcsolat nemzetközi összehasonlításban: Franciaország és az NSZK (1991).)

„A magyarországi nonprofit kutatás a kilencvenes években a szektor fejlődésével párhuzamosan, de nem mindig azzal összhangban bontakozott ki.” (Forrás: Gyakorlat és Kutatás)

A nonprofit kutatás kibontakozásában nagy szerepe volt a Nonprofit Kutatócsoportnak, akik a kilencvenes évek elejétől kezdve végeztek kutatásokat a szektorral kapcsolatban. Azon néhány magyar szerző is, akik ekkortájt ilyen jellegű munkákat készítettek, nagyrészt a szervezet tagjai voltak, mint például: Harsányi László , Kuti Éva, vagy Marschall Miklós. („A Kutatócsoport célja a magyarországi nonprofit szektor feltérképezése, történelmi előzményeinek áttekintése, fejlődésének nyomon követése, társadalmi-gazdasági háttérének tudományos elemzése, a hazai fejlemények nemzetközi összehasonlításban történő értelmezése és értékelése, valamint a szektorban folyó gyakorlati munka szakértői támogatása. E célok elérése érdekében az Egyesület az elmúlt 10 évben -a mindenkori igényekhez és finanszírozási lehetőségekhez alkalmazkodva -a kutatási programok egész sorát bonyolította le. Ezek eredményei a Nonprofit Kutatások című könyvsorozatban jelentek meg.”

⁵ 1862: első egyesületi kimutatás; 1878: első teljes körű felvétel; 1932: második teljes körű adatfelvétel; 1970, 1982, 1989: kevésbé átfogó vizsgálatok

(Letöltés helye: <http://www.nonprofitkutatas.hu/magunk.htm> Letöltés ideje: 2009. március 10.)

Nemzetközi rendszerek adaptációja Magyarországon

A rendszerváltás utáni években jellemző volt a nemzetközi rendszerek átvétele. Ilyen volt például a Nonprofit Szervezetek Osztályozási Rendszere, melyben a szervezetek tevékenységcsoportok alapján kerülnek besorolásra. Ez a besorolás a nemzetközi gyakorlatban kifejlesztett osztályozási rendszer (International Classification of Nonprofit Organizations) adaptálásával született, a nemzetközi gyakorlattól annyiban tér el, hogy néhol részletesebb és a magyar sajátosságokhoz van igazítva.

Másik fontos és jelentős nemzetközi mainstream az SNA (System of National Accounts) és az ESA (European System of Accounts), mely az SNA európai változata, a fejlett országok gazdasági információs rendszere, amit a rendszerváltással átvett Magyarország is.

A magyarországi nonprofit kutatások tehát igazodnak a nemzetközi rendszerekhez, és ezzel az adatok összehasonlíthatóvá válnak a megfigyelők számára, aminek jelentősége napról-napra nő. (Elég csak a globalizációra, vagy a Európai Unió pályázati rendszerekre gondolnunk.)

Nonprofit szervezetek csoportosítása a magyar nonprofit statisztikában

Három főbb csoportosítási rendszert használ a magyar nonprofit statisztika a szervezetek csoportosítására. Ezek a következők: statisztikai ismérveken alapuló csoportosítás, domináns tevékenység szerinti csoportosítás, funkcionális csoportosítás

A Statisztikai ismérveken alapuló csoportosítás, melynek öt fő jellemzője – jogi forma, tevékenység, hatókör⁶, településtípus és bevétel nagyság – mentén kategorizálja a szervezeteket.

A magyar nonprofit szektor elemzéséhez használt főbb statisztikai ismérvei tehát: (forrás: Sebestény I.: A nonprofit szektor funkcionális megközelítése – a nonprofit prizma. Statisztikai Szemle, 4-5. sz. 2001. 337. o.)

1. Jogi forma szerint:

Alapítványok

- (magán) alapítvány
- közalapítvány

Társas nonprofit szervezetek

- egyesület
- köztestület

⁶ A hatókörre vonatkozó adatok csak 1998-ig szerepelnek részletesen a nonprofit statisztikákban.

- szakszervezet
- szakmai, munkáltatói érdekkép-viselet
- közhasznú társaság
- nonprofit intézmény

2. Tevékenység szerint:

- kultúra
- vallás
- sport
- szabadidő, hobbi
- oktatás
- kutatás
- egészségügy
- szociális ellátás
- polgárvédelem, tűzoltás
- környezetvédelem
- településfejlesztés
- gazdaságfejlesztés
- jogvédelem
- közbiztonság védelme
- többcélú adományosztás
- nonprofit szövetségek
- nemzetközi kapcsolatok
- szakmai, gazdasági érdekkép-viselet
- politika

3. Hatókör szerint:

- ◆ intézmény támogatása
- ◆ konkrét cél elérése
- ◆ kisebb lakó-és munkahelyi körzet
- ◆ egy település
- ◆ több település
- ◆ egy megye
- ◆ több megye

- ◆ régió
- ◆ Magyarország
- ◆ nemzetközi

4. Településtípus szerint:

- főváros
- megyeszékhely
- egyéb város
- község

5. Bevéteknagyság szerint:

- 50 ezer Ft alatt
- 50 ezer – 500 ezer Ft
- 500 ezer – 5 millió Ft
- 5 millió – 50 millió Ft

A második csoportosítási forma a domináns tevékenység szerinti csoportosítás. E szerint hét nagy csoportba sorolhatók a nonprofit szervezetek: adománygyűjtő, adományosztó, szolgáltatásokat nyújtó, érdekvédelmi, felhalmozási célú önszegélyző jellegű, társadalmi érintkezést szolgáló klubjellegű, valamint a korábbi állam, államigazgatási tevékenységet „átvállaló” köztisztviselők.

A harmadik pedig a funkcionális csoportosítás. Az Európai Közösség Bizottságának közleménye funkciók szerinti csoportosítást ad az alapítványokról és az önkéntes szervezetekről. Ezek a funkciók a következők:

- szolgáltatások nyújtása, gondoskodás
- képviselet
- önszegítés vagy kölcsönös segítségnyújtás
- forrás és koordináló szervezetek

4. Adatgyűjtés

A szektorra vonatkozó becsléseket az első fejezetben említett definíciós különbségek (jogi, a statisztikai, és a nemzetgazdaság statisztikai definíció különbsége) mellett az is nehezíti, hogy a szervezetekről több különböző, egymástól lényegében független forrásból (hivatalos bírósági nyilvántartások, KSH-adatbázis) tájékozódhatunk.

A feloszlott egyesületek és a vagyonukat vesztett alapítványok azonban gyakran elmulasztják a bíróságokon bejelenteni megszűnésüket, így a KSH adatbázis – melyet évenkénti kérdőíves adatfelvétel során aktualizálnak – pontosabb.

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) az első kiadványában még nem tudott a nemzetközi szintnek megfelelő pontosságú adatokkal szolgálni. 1992-ben létrehoztak egy osztályt a KSH-n belül, melynek a Magyarországon működő nonprofit szervezetről történő adatfelvétel lett a feladata. A kutatás elsősorban a szektor nemzetgazdasági hozzájárulására vonatkozott, számukra, tevékenységi szerkezetükre, gazdasági erejükre és gazdálkodási sajátosságaira kevésbé.

Az első teljes körű statisztikai adatgyűjtésre (amely vonatkozott a szektor tevékenységére, gazdasági súlyára, finanszírozási jellemzőire, továbbá társadalmi beágyazottságára) 1993-ban került sor az 1992-es évre vonatkozóan. Az 1993-2000-ig évente végrehajtott adatgyűjtés eredményeit a KSH „Nonprofit szervezetek Magyarországon” című, évenkénti kiadványában publikálja.

Főbb irányok

A következő részben a KSH fent említett kiadványa alapján a szektor legfontosabb mutatóinak segítségével tekintem át a főbb irányokat, amelyek a statisztikai vizsgálatok eredményei alapján kirajzolódnak a nonprofit szervezetekről az 1993-2000-es időszakról.

A szektor legfontosabb mutatói a következők:

➤ szervezetszám

A rendszerváltást követően 1997-ig egyenletesen nőtt a nonprofit szervezetek száma.

(LÁBJEGYZETBE: e mögött az alapítványi szféra szinte semmiből történő létrejötte áll), ezután stagnálás következett, majd 2000-ben csökkenés.

➤ tevékenységi szerkezet

A magyarországi nonprofit szektor tevékenységi szerkezete különbözik a nyugat-európaítól és az amerikaiétól. (Ennek oka, hogy a szolgáltató funkció csak a rendszerváltás után kezdett el fejlődni, addig ugyanis a jóléti szolgáltatásokban nem volt megengedett a nonprofit jelenlét, így csak azok e területek erősödtek, melyek megengedettek voltak – például a sport-és szabadidős egyesületek.)

➤ bevételek reálértéke

A nonprofit szektor bevételeinek reálértéke csak 1997 után kezdett el lendületesen növekedni.

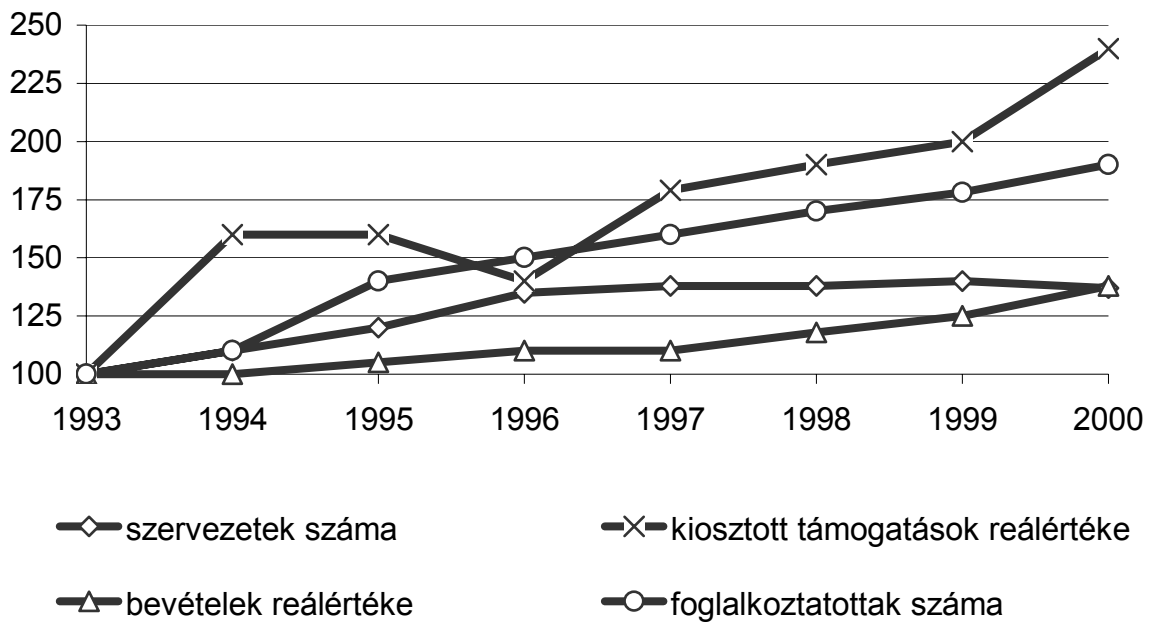
➤ támogatások reálértéke

A nonprofit szektor által kiosztott támogatásainak reálértéke is folyamatosan növekedett.

- szektorban foglalkoztatottak száma

A szektorban foglalkoztatottak száma évről-évre nőtt.

A nonprofit szektor fejlődése, 1993-2000

Forrás: Módszer és gyakorlat. A nonprofit statisztika 10 éve._1992-2002. KSH, Budapest, 2003. 15. o.

- önkéntesek száma

Az önkéntes munkának fontos szerepe van – főleg a kis – szervezetek életében.

- taglétszám

Összességében csökkent a nonprofit szervezetek taglétszáma 1997 és 2000 között.

5. Mintaválasztás

Hol található nonprofit kutatások?

A nonprofit kutatások fellelhetők különböző folyóiratokban (pl. Szociológiai Szemle, Társadalomtudományi Szemle, Politikatudományi Szemle...), könyvekben (pl. Jagasics Béla: Civil

történet. A nonprofit szektor a '90-es években. Tanulmányok.), és az Interneten is több honlapon (pl. www.nonprofit.hu, www.nonprofitkutatas.hu, <http://nonprofit.lap.hu>).

SzocioWeb

A folyóiratokban, könyvekben, és az Interneten megjelenő kutatásokat is tartalmazza a SzocioWeb nevű internetes program. A SzocioWeb „a magyar szociológiai irodalom bibliográfiai adatbázisa”. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár adatbázisa „a magyar és magyar vonatkozású külföldi szociológiai irodalom válogatott bibliográfiája. Csaknem 130.000 bibliográfiai tételt tartalmaz az 1970 és 2006 közötti időszakból.”⁷

A válogatás „a szociológia lehető legtágabb értelmezésén, határterületeinek legkiterjedtebb körén alapul, és az adatbázis lehetséges használóinak legszélesebb körű igényeit igyekszik figyelembe venni. A tematikus keresést a szociológiát és határterületeit lefedő tágabb témakörök és a részletezőbb fogalmakat leíró, javarészt teauruszba rendezett tárgyszavak, valamint a címetek helyenként kiegészítő, rövid annotációk segítik. Az adatbázist folyamatosan töltjük fel a tanulmányok teljes szövegére utaló hivatkozásokkal. /Fulltext/ Az adatbázis nemcsak a magyarországi, hanem a külföldön megjelenő magyar vonatkozású irodalmat is tartalmazza. A bibliográfiai leírások a Szociológiai Információ régebbi évfolyamaihoz igazodnak, akárcsak az anyag tematikus szerkezete, melyet annak idején az UNESCO International Bibliography of the Social Sciences. Sociology sorozatához igazítottunk. A tárgyszórendszer saját, folyamatos fejlesztés eredménye.”⁸

Mintaválasztás

A szakdolgozatom során elemzésre kerülő kutatásokat tehát ezen adatbázisból választottam ki. Kereséshez felhasználtam a fent említett „tárgyszórendszer”-t, mely segítségével a „civil társadalom” és a „nonprofit kutatás” tárgyszavakra kerestem rá. Természetesen nem e két tárgyszó alatti összes találat képezi mintámat, aminek több oka is van: egyrészt ez irreálisan nagy vállalkozás lenne, másrészt pedig nem is minden találat kapcsolódik a témához. Ezért tehát ezen találatokat leszűkítettem. Először is az időintervallumot határoztam meg, és kiválasztottam az ezredfordulós éveket, 2000-et és 2001-et. (Úgy gondolom, hogy a érdekes lehet, ha a jövőben egy elemzésben 2010-es és 2011-es kutatásokkal a most kapott eredményeket összehasonlítom.) Az időintervallum leszűkítése után nem maradt más hátra, mint a számomra releváns kutatások kiválasztása az adott évekből. Miután ezt is megtettem a 49 elemzésre szánt kutatást kaptam.

⁷ Letöltés helye: http://www.fszek.hu/adatbazisok/sajat_adatbazisok/szocioweb_-_a_magyar_szociologiai_irodalom_bibliografiai_adatbazisa Letöltés ideje: 2009. március 14.)

⁸ Letöltés helye: <http://dataase.fszek.hu:2009/szocopt/szoc0402.htm?v=szoc&a=start&a1=>
Letöltés ideje: 2009. március 14.

Elemzésre szánt kutatások

Elemzésre szánt kutatások tehát következők (abc-sorrendben):

- 1%. "Forintszavazatok" civil szervezetekre. Tanulmányok
- XVII. kerületi civil krónika
- Andróczy Mária: Kistérségi társulások Zala megyében
- Barát Tamás: A PR szerepe a civil, a non-profit szervezetek életében
- Bodács Emil: A civil aktivitás megújulásának társadalmi-politikai esélyei
- Borbély Zsolt - Az Autonómia Alapítvány
- Csontos Ferenc- Regionális Environment
- Farkas Attila: Információ, tanácsadás, képzések a nonprofit szervezetek szolgáltatási rendszerében
- Frey Mária: A non-profit szektor foglalkoztatási szerepvállalásának lehetőségei és korlátai
- Glózer Rita: Kihívások és kockázatok a civil szervezetek működésében
- Harsányi László: A nonprofit szektor jövője Magyarországon
- Hegedüs András: A munkásakadémiáról
- Jagasics Béla: A zalai nonprofit szektor fejlődéséről
- Jagasics Béla: A nonprofit szektor egyes problémáiról
- Jagasics Béla: A jogi szabályozásról
- Jagasics Béla: A nonprofit szervezetek együttműködési rendszeréről
- Jagasics Béla: A nonprofit szolgáltatás fejlesztéséről
- Jagasics Béla: Nemzetközi tapasztalatok
- Kamarás István: Civil society and religion in post-communist Hungary.
- Kaiser Tamás: A nonprofit szektor helye és szerepe a Civil Társadalom Fejlődésért Alapítvány működésének tükrében
- Kondorosi Ferenc: Civil társadalom az emberi jogok védelmében
- László Ottó - Az EU Phare Programjai
- Lukács György Róbert: A roma nonprofit - a nonprofit roma
- Lux Judit: A munkanélkülieket segítő non-profit szervezetek kapcsolatainak vizsgálata
- Mándi Tibor - A Freedom House és a National Forum Foundation
- Mészáros Geyza: Civil szerveződések a környezetvédelemben
- Mészáros Geyza: Környezetvédelmi célú nonprofit szervezetek

- Nagy Ádám: Civil a pályán? Az ifjúsági intézményrendszer struktúrái a rendszerváltás után: a civil részvétel
- Nyitrai Imre: Szociális ágazat - civil szféra - önkéntesség
- Oláh Miklós: A Veszprém megyei civil szervezetek fejlesztése I-II
- Páll Kinga: A Holland Követség KAP/MATRA programja.
- Pesti Sándor: A Friedrich Ebert Alapítvány magyarországi tevékenységéről
- Rátay Csaba: Civil szervezetek a családok boldogulásáért
- Rátay Csaba: Családi Szolgálatok Ligája Alapítvány
- Sipos András: Civil szervezetek a (helyi) politika színpadán
- Szabó Máté: Civil társadalom és emberi jogok - a globalizáció kihívásai
- Szász Anna: Az Ashoka Magyarországon
- Szász Anna: A Félút Centrum
- Százdai Antal: Drogmegelőző munka Csepelen
- Széman Zsuzsa - Harsányi László: Szociális kvartett. Civil szereplők négy magyar város szociális életében
- Szima Mária: A számviteli törvény főbb változásai nonprofit szervezeteknél
- Tari Beáta - Hálózat a demokráciáért
- Torda Ágnes: A civil szféra támogatási formái a közoktatás különleges gondozottjai számára
- Utasi Ágnes: A "nonprofit" biztos profitja. A civil és nonprofit. A szerveződések kapcsolati háttere
- Vajda Imre: Egyesületek, civil szervezetek
- Vári Anna: Érdekek és konfliktusok a várostervezésben Balatonfüreden
- Volosin Hédi - NIOK - Nonprofit Információs és Oktató Központ
- Zám Mária: A munkanélkülieket segítő non-profit szervezetek kapcsolatainak vizsgálata, fejlesztésük
- Zám Mária: Szociális Gondoskodás program tapasztalatairól. Együttműködés a helyi önkormányzatokkal

Ezen kutatások képezik tehát elemzésem tárgyát.

6. Kutatások elemzése

Hol jelentek meg a cikkek?

A leválogatott tanulmányok- melyeket tehát a SzocioWeb adatbázisának segítségével választottam ki – cikkek, tanulmánykötetek, és könyvek formájában jelentek meg.

A következőkben a megjelenési forma szerint csoportosítom a tanulmányokat folyóiratokban, időszaki kiadványokban és könyv formájában megjelentekre. (A folyóiratok, időszaki kiadványok, illetve könyvek címei mögött zárójelben szerepel, hogy az adott kiadványból hány tanulmányt elemzek)

Folyóiratokban és időszaki kiadványokban megjelent tanulmányok: Esély (3 tanulmány), Comitatus (2 tanulmány), Statisztikai Szemle (2 tanulmány), A család (2 tanulmány), Magyar Közigazgatás (2 tanulmány), Család, Gyermekek, Ifjúság (1 tanulmány), Pro Philosophia Füzetek (1 tanulmány), ÖKO (1 tanulmány), Háló (1 tanulmány), J. Interdisciplinary Studies (1 tanulmány), Educatio (1 tanulmány), Politikatudományi Szemle (1 tanulmány), KSH, Társadalomstatisztikai füzetek (1 tanulmány)

Könyvekben megjelent tanulmányok: Globális civil társadalom? Című könyv kilenc tanulmányt tartalmaz, melyet felhasználtam. Landorhegy Alapítvány által kiadott könyv (5 tanulmány), Regionális és helyi együttműködési stratégiák (4 tanulmány) Foglalkoztatást elősegítő munkaügyi kutatások (3 tanulmány), A tudás, mint társadalmi erőforrás. III. Civil Fórum 2001 (1 tanulmány), Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok (1 tanulmány), A magyarországi romák (1 tanulmány), Hegedüs Andrásról. 1922. október 31 -1999. október 23 (1 tanulmány), Adni = kapni (1 tanulmány), Az új demokrácia önkormányzati vezetői (1 tanulmány), MTA Szociológiai Kutató Intézet és a Nonprofit Kutatócsoport közös kiadványa (1 tanulmány), illetve egy a Nonprofit Kutatócsoport által kiadott könyv (1 tanulmány).

Szerzők

A cikkek szerzői a következők (felsorolásszerűen, abc-sorrendben): Andróczi Mária, Barát Tamás, Bodács Emil, Farkas Attila, Csontos Ferenc, Borbély Zsolt, Frey Mária, Glózer Rita, Harsányi László, Hegedüs András, Jagasics Béla, Kamarás István, Kaiser Tamás, Kondorosi Ferenc, László Ottó, Lukács György Róbert, Lux Judit, Mándi Tibor, Mészáros Geyza, Nagy Ádám, Nyitrai Imre, Oláh Miklós, Páll Kinga, Pesti Sándor, Rátay Csaba, Sipos András, Szabó Máté, Szász Anna, Százdai Antal, Széman Zsuzsa, Szima Mária, Tari Beáta, Torda Ágnes, Utasi Ágnes, Vári Anna, Volosin Hédi, Zám Mária

Közülük Jagasics Béla 5 tanulmány szerzője, a következők pedig 2-2 tanulmányé: Harsányi László, Mészáros Geyza, Rátay Csaba, Szász Anna, és Zám Mária.

Téma

Az általam vizsgált tanulmányok nagyon sok témát ölelnek fel. Vannak köztük olyan kérdések, melyek többször, több nézőpontból is felmerülnek, és vizsgálnak, vannak azonban nagyon egyedi témafelvetések is.

Az értekezések egy jelentős része (közel egyharmada) tulajdonképpen esettanulmány, melyben egy, esetleg több szervezet bemutatása történik. Mindezt nagyon sokféleképpen teszik a szerzők, vannak azonban megegyező elemek is ezekben a munkákban: általában megismerkedhetünk a szervezet múltjával, alapítóival, a tevékenységi körével, esetleg annak nehézségeivel, a szervezetben rejlő kudarcokkal és sikerekkel. Ilyen esettanulmányra példák a következő munkák: Hegedüs András: A munkásakadémiáról; Szász Anna: Az Ashoka Magyarországon; vagy Szász Anna: A Félút Centrum.

Az esettanulmányokon kívül van néhány téma, ami a 49 tanulmányon belül többször is előfordult: ilyen a foglalkoztatás, az emberi jogok, a romákkal kapcsolatos szervezetek. Mindegyik témában három-három tanulmányt találtam. Népszerű kérdés még a környezetvédelem, az emberi jogok, a civil társadalom és a politika, a család viszonya, vagy a szervezetek együttműködése más szervezetekkel. Ezekben a témákban két-két tanulmányt találtam ez ezredfordulón.

Egyedi témafelvetésekre példa a nonprofit szabályozás (ezen belül a számvitel, és a kettős könyvelés), vagy a finanszírozás és gazdálkodás kérdései, a globalizáció, a vallás illetve a PR szerepe a szervezetek életében

Csoportosítási rendszerek

A „Nonprofit szervezetek csoportosítása a magyar nonprofit statisztikában” fejezetben már kitértem arra, hogy a magyar nonprofit statisztika három főbb csoportosítási rendszert (statisztikai ismérveken alapuló, domináns tevékenység szerinti és funkcionális csoportosítás) használ a szervezetek besorolására. Most ezen három csoportosítási rendszer mentén vizsgálom az általam kiválasztott tanulmányokat.

Az első csoport tehát a statisztikai ismérvei szerinti csoportosítás, melynek jellemzői a következők: jogi forma, tevékenység, hatókör, településtípus és bevétel nagyság szerinti besorolás. A vizsgált időszakban (2000-2001) a tanulmányok egy jelentős részében, mintegy bevezetőképpen a szerzők általában ezeket a statisztikai ismérveket használják fel. A szervezet jogi formája, tevékenysége, hatóköre, és településtípus szerinti besorolása majd minden beszámolóban szerepel, a bevétel nagyságra azonban már kevesebben térnek ki.

A domináns tevékenység szerinti csoportosítás szerint léteznek adománygyűjtő, adományosztó, szolgáltatásokat nyújtó, érdekvédelmi, felhalmozási célú önszervező jellegű, társadalmi érintkezést szolgáló klubjellegű, valamint a korábbi állami, államigazgatási tevékenységet „átvállaló” köztisztviselők.

A funkcionális csoportosítás elemei pedig a következők: szolgáltatások nyújtása, gondoskodás; a képviselő; az önszolgálat vagy kölcsönös segítségnyújtás; és végül a forrás és koordináló szervezetek. Mind a domináns tevékenység szerinti csoportosítás, mind pedig a funkcionális csoportosítás elemeire találtam példát a tanulmányok között.

Kutatási módszer

A kutatások nemcsak témájukban, de a kutatási módszerekben is széles spektrumot ölelnek fel. Mint azt már az imént említettem a vizsgálatok jelentékeny része esettanulmány, melyeknek egy szervezet bemutatása a célja. „Népszerű” módszer a kérdőíves kutatás, a fókuszcsoport technikája, a mélyinterjú, és az interjú is. Sokszor az elemzők már meglévő adatbázisok (KSH, APEH, bírósági és megyei nyilvántartások) adataira hagyatkozva vizsgálatok, vagy reprezentatív lakossági adatgyűjtés alapján elemeztek. Előfordult még a szakértői anyagok, publikációk tanulmányozása, és konferenciák, vitafórumok is segítettek néhol a szakértők munkáját.

Több esetben is előfordult, hogy több technikát is alkalmaztak egyidejűleg egy-egy kutatás elvégzéséhez. Például kérdőív és interjú, vagy kérdőív és fókuszcsoport technikájának együttes alkalmazása.

Kutatások terjedelme

A nonprofit kutatások kiterjedése alatt azt értem, hogy mekkora terület képi a kutatás tárgyát. (lehet ez egész Magyarországra kiterjedő, vagy egy-egy megyét, esetleg régiót érintő – a régiós területű kutatások 2000-2001-ben még nem voltak jellemzőek, tekintve, hogy Magyarországon többnyire a megye-rendszerében gondolkozunk -, vagy csak egy várost, városrészt.)

Ez természetes több tényezőtől függ, úgymint a kutatás témája, az elemző érdeklődési köre, az anyagi és emberi erőforrások mennyisége, stb.

A vizsgált tanulmányok azon részénél, melyek egy-egy szervezet bemutatását tűzik célul természetesen nem ez a tényező a lényeges. Annyit azonban megállapíthatunk, hogy ezek nagy része egész Magyarországra kiterjedő tevékenységgel foglalkozó szervezeteket mutatnak be, csak néhány esetben fordul elő, hogy kisebb hatókörű egyesülről írnak.

A többi kutatás közül is sok az egész magyarországi nonprofit szektor elemzését tűzte célul, természetesen különböző szempontok alapján. Jellemzőek voltak még a több megyére kiterjedő kutatások. Ezek a következő megyékre vonatkoztak: Fejér, Vas, Hajdú-Bihar, Borsod-Abaúj-Zemplén, és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére több esetben, míg Pest, Győr-Moson-Sopron,

Csongrád, Somogy, és Baranya megyére illetve Budapestre (LÁBJEGYZETBE: általában a statisztikákban Budapest és Pest megye- Budapest nélkül- külön található meg) vonatkozóan egy esetben. Előfordult még, hogy egy-egy város, vagy városrész nonprofit szemszögből való elemzése volt a téma.

Nemzetköziség

Itt szeretném felvetni azt a problémakört, hogy a magyarországi tanulmányokban mennyire jellemző a nemzetközi kitekintés. A magyarországi nonprofit ugyanis – ahogy azt már a második fejezetben említettem – nem túl nagy múltra tekint vissza, szemben sok Nyugat-Európai országgal vagy az Amerikai Egyesült Államokkal. Így talán hasznos lehetne a magyar civil társadalom számára, ha egy-egy jó nemzetközi példát látnának.

Nézzük, hogy ez jellemző-e a magyar kutatásokra! A tanulmányok jelentős részének témája (pl. kimondottan egy hazai probléma) veti el ezen nézőpont behozatalát. Azokban a tanulmányokban viszont, ahol erre lehetőség lenne, kevés esetben találunk külföldi példát, és ha mégis, ezek nagyon érintőlegesen foglalkoznak ezzel. Kivételt képeznek ebben a Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében című könyvben található tanulmányok mindegyike, melyek mind foglalkoznak a nemzetközi témával.

Elnevezés

A „Minden elemzőnek megvan a saját nonprofit szektora” című fejezetben rávilágítottam az elnevezés nehézségeinek problémakörére. Három meghatározás is használatos: a jogi, a statisztikai, és a nemzetgazdaság statisztikai definíció. Az elnevezés nehézségei minden 10. kutatásban szóba kerültek, ezen probléma tehát foglalkoztatja a szektor elemzőit.

Ezen a témakörön kívül még két téma volt, ami több tanulmányban is előfordult. Az egyik az együttműködés, a másik pedig a forrás szerzés, és ezzel kapcsolatosan a pályázatok témája.

Együttműködés

A nonprofit szervezetek együttműködhetnek önkormányzatokkal, a for-profit szféra szereplőivel, illetve más nonprofit szervezetekkel. A legtöbb esetben az önkormányzatokkal való együttműködés került szóba, és annak esetleges nehézségei és lehetőségei. A for-profit szférával való együttműködést igazán egyik tanulmány sem vizsgálta. A más civil szervezettel való együttműködést – az önkormányzatokkal való kapcsolatokhoz hasonlóan – többen is górcső alá vették. Sokan ezek nehézségeire hívták fel a figyelmet, egy hatékony együttműködés bemutatására például szinte nem is találtam példát.

Források

Több kutatás témája a nonprofit szervezetek forrásszerzése, a támogatást nyújtó szervezetek, és ezzel összefüggésben a pályázatok.

A legtöbben azt emelik ki, hogy a kormányzati forrásbiztosításnak meghatározó szerepe van a szervezetek életében.

Több tanulmány foglalkozik olyan nonprofit szervezetekkel, akik maguk is támogatást nyújtanak más szervezeteknek. A támogatási szempontjaik és szintjeik, a támogatás mértéke a központi téma.

A forrásszerzés fontos, jelentős lehetősége manapság a pályázás. Ennek nehézségeiről, buktatóiról, lehetőségeiről több beszámoló is szól.

7. Összefoglalás

A modern gazdaság három szektorra tagolható: az állami, a piaci, és a nonprofit szektorra. Dolgozatomban a harmadik, vagyis a nonprofit szektort tekintetem át a kutatások tükrében, különös tekintettel az ezredfordulóra. A nonprofit szektor meghatározására három, egymástól eltérő definíció használatos: a jogi, a statisztikai, és a nemzetgazdaság statisztikai. Szakdolgozatom első fejezetében ezeket tekintetem át, majd a magyar nonprofit szektor tipikus szervezeti formáit (alapítvány, egyesület, közalapítvány, köztestület, közhasznú társaság), és azok jellemzőit, szerepeit, és funkcióit, végül pedig a szektor létrejöttét. Mindezek után rátértem a magyarországi nonprofit statisztikára. Rendszerváltáskor, és az azutáni időkben vizsgáltam, mely során kitértem a nemzetközi rendszerek (International Classification of Nonprofit Organizations, System of National Accounts, European System of Accounts) adaptációjára, és a szervezetek csoportosítása a magyar nonprofit statisztikában. A KSH „Nonprofit szervezetek Magyarországon” című, évenkénti kiadványa alapján a szektor legfontosabb mutatóinak segítségével tekintetem át a főbb irányokat, amelyek a statisztikai vizsgálatok eredményei alapján kirajzolódnak a nonprofit szervezetekről az 1993-2000-es időszakról. Ezek után az ezredfordulós kutatások mintaválasztásával, és a kiválasztottak felsorolásával folytattam, majd ezen kutatásokat elemeztem a következő dimenziók alapján: tanulmány szerzője, megjelenésének helye, témája, kutatási módszer, és a kutatások terjedelme, nemzetközi összehasonlítás szerepe. Ezekon kívül foglalkoztam néhány gyakran előforduló témakörrel (együttműködés önkormányzatokkal, más civil szervezetekkel; pályázatok), mely sok kutatásban megjelent.

Bibliográfia

- Andróczy Mária: Kistérségi társulások Zala megyében = Comitatus 11. 2001. 7-8. (42-52.)
- Barát Tamás: A PR szerepe a civil, a nonprofit szervezetek életében (p. 253-266.) In: Regionális és helyi együttműködési stratégiák. Tudományos konferencia. [Szerk.]: Beszteri Béla - Hervainé Szabó Gyöngyvér. Székesfehérvár. MTA Veszprémi Ter. Bizotts. - Kodolányi János Főiskola, 2000.
- Bartal Anna Mária (2005): Nonprofit elméletek, modellek és trendek. Századvég, Budapest
- Bodács Emil: A civil aktivitás megújulásának társadalmi-politikai esélyei (p. 306-313.) In: Regionális és helyi együttműködési stratégiák. Tudományos konferencia. [Szerk.]: Beszteri Béla - Hervainé Szabó Gyöngyvér. Székesfehérvár. MTA Veszprémi Ter. Bizotts. - Kodolányi János Főiskola, 2000.
- Borbély Zsolt - Az Autonomia Alapítvány (p. 125- 133) In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- Csontos Ferenc- Regionális Environment (p.56-60) In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- Farkas Attila: Információ, tanácsadás, képzések a nonprofit szervezetek szolgáltatási rendszerében (p. 98-100.) In: A tudás mint társadalmi erőforrás. III. Civil Fórum 2001. [Szerk.]: Somai József. Kolozsvár. Alapítvány az Erdélyi Magyar Civil Szervezetekért, 2001.
- Frey Mária: A non-profit szektor foglalkoztatási szerepvállalásának lehetőségei és korlátai
- Glózer Rita: Kihívások és kockázatok a civil szervezetek működésében (p. 170-175.) In: A család. [Szerk.]: Hamp Gábor - Kelemen Gábor /szociológus/. Bp. Balassi Kiadó - Magyar Pax Romana Fórum, 2000.
- Harsányi László: A nonprofit szektor jövője Magyarországon (p. 13-21.) In: Politikatudományi válaszok a 21. század kihívásaira. VII. Politológus vándorgyűlés. [Szerk.]: Kunszt Márta - Tuka Ágnes. Pécs, 2001.
- Hegedűs András: A munkásakadémiáról (p. 127-129.) In: Búcsú Hegedűs Andrásról. 1922. október 31. - 1999. október 23. [Szerk.]: Rozgonyi Tamás - Zsille Zoltán. Bp. Osiris, 2001.
- In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- Jagasics Béla: A jogi szabályozásról (p. 106-138) In: Jagasics Béla: Civil történet. A nonprofit szektor a '90-es években. Tanulmányok. Zalaegerszeg, Landorhegy Alapítvány Nonprofit Szolg. Központ, 2001.
- Jagasics Béla: A nonprofit szektor egyes problémáiról (p. 100-105) In: Jagasics Béla: Civil történet. A nonprofit szektor a '90-es években. Tanulmányok. Zalaegerszeg, Landorhegy Alapítvány Nonprofit Szolg. Központ, 2001.
- Jagasics Béla: A nonprofit szervezetek együttműködési rendszeréről (p. 139-154) In: Jagasics Béla: Civil történet. A nonprofit szektor a '90-es években. Tanulmányok. Zalaegerszeg, Landorhegy Alapítvány Nonprofit Szolg. Központ, 2001.
- Jagasics Béla: A nonprofit szolgáltatás fejlesztéséről (p. 156- 164) In: Jagasics Béla: Civil történet. A nonprofit szektor a '90-es években. Tanulmányok. Zalaegerszeg, Landorhegy Alapítvány Nonprofit Szolg. Központ, 2001.
- Jagasics Béla: A zalai nonprofit szektor fejlődéséről (p. 7-100) In: Jagasics Béla: Civil történet. A nonprofit szektor a '90-es években. Tanulmányok. Zalaegerszeg, Landorhegy Alapítvány Nonprofit Szolg. Központ, 2001.
- Jagasics Béla: Nemzetközi tapasztalatok (p. 165- 196) In: Jagasics Béla: Civil történet. A nonprofit szektor a '90-es években. Tanulmányok. Zalaegerszeg, Landorhegy Alapítvány Nonprofit Szolg. Központ, 2001.

- Kaiser Tamás: A nonprofit szektor helye és szerepe a Civil Társadalom Fejlődésért Alapítvány (p. 104-118) In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- Kamarás István: Civil society and religion in post-communist Hungary. [Civil társadalom és vallás a posztkommunista Magyarországon] = J. Interdisciplinary Stud. 13. 2001. 1-2. (117-129.)
- Kondorosi Ferenc: Civil társadalom az emberi jogok védelmében = M. Közig. 50. 2000. 1. (22-26.)
- Kuti Éva, Marshall Miklós (szerk.) (1991): A harmadik szektor. Tanulmányok. Nonprofit kutatócsoport, Budapest, 28. oldal
- László Ottó - Az EU Phare Programjai (p. 42- 55) In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- Lukács György Róbert: A roma nonprofit - a nonprofit roma (p. 491-506.) In: Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok. [Szerk.]: Horváth Ágota - Landau Edit - Szalai Júlia. Bp. Aktív Társadalom Alapítvány - Új Mandátum Kvk., 2000. / B 10/
- Lux Judit: A munkanélkülieket segítő non-profit szervezetek kapcsolatainak vizsgálata (p. 181-189.) In: Foglalkoztatást elősegítő munkaügyi kutatások. [Szerk.]: Pongrácz László. Bp., 2001.
- Mándi Tibor - A Freedom House és a National Forum Foundation (p. 71-81) In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- Mészáros Geyza: Civil szerveződések a környezetvédelemben = Stat. Szle 79. 2001. 3. (234-248.)
- Mészáros Geyza: Környezetvédelmi célú nonprofit szervezetek. Bp., KSH, 2000. 91,[6] p. /Társstat. füz., 29./
- Nagy Ádám: Civil a pályán? Az ifjúsági intézményrendszer struktúrái a rendszerváltás után: a civil részvétel = Politikatud. Szle 9. 2000. 1-2. (185-212.)
- Nyitrai Imre: Szociális ágazat - civil szféra - önkéntesség (p. 24-33.) In: Adni = kapni. Tanulmányok az önkéntesek nemzetközi évének magyarországi kutatásaiból. [Szerk.]: Zentai László. Bp. Szociális és Családügyi Minisztérium, 2001.
- Oláh Miklós: A Veszprém megyei civil szervezetek fejlesztése I-II = Comitatus 10. 2000. 11.,12. (28-39.,39-49.)
- Páll Kinga: A Holland Követség KAP/MATRA programja. (p. 82-90) In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- Pavluska Valéria (1999): A nonprofit szektor. Janus Pannonius Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet, Pécs, 93.oldal
- Pesti Sándor: A Friedrich Ebert Alapítvány magyarországi tevékenységéről (p. 91-103)
- Rátay Csaba: Civil szervezetek a családok boldogulásáért (p. 163-169.) In: A család. [Szerk.]: Hamp Gábor - Kelemen Gábor /szociológus/. Bp. Balassi Kiadó - Magyar Pax Romana Fórum, 2000. / B 10/
- Rátay Csaba: Családi Szolgálatok Ligája Alapítvány = Család, Gyermekek, Ifj. 9. 2000. 1. (36-37.)
- Sipos András: Civil szervezetek a (helyi) politika színpadán (p. 314-317) In: Regionális és helyi együttműködési stratégiák. Tudományos konferencia. [Szerk.]: Beszteri Béla - Hervainé Szabó Gyöngyvér. Székesfehérvár, MTA Veszprémi Ter. Bizotts. - Kodolányi János Főiskola, 2000.
- Szabó Máté: Civil társadalom és emberi jogok - a globalizáció kihívásai = Pro Philos Füz. 2000. 21-22. (103-121.)
- Szász Anna: A Félút Centrum = Esély 12. 2000. 1. (126-134.)
- Szász Anna: Az Ashoka Magyarországon = Esély 13. 2001. 4. (117-126.)
- Százdi Antal: Drogmegelőző munka Csepelen = M. Közig. 50. 2000. 5. (296-302.)
- Széman Zsuzsa - Harsányi László: Social quartet. Civil actors in the social welfare field in four Hungarian towns = Szociális kvartett. Civil szereplők négy magyar város szociális életében. Bp., MTA Szociol. Kutató Int. - Nonprofit Kutatócsoport, 2000. 174 p. /Nonprofit kut., 10./

- Szima Mária: A számviteli törvény főbb változásai nonprofit szervezeteknél = Esély 2001. 3. (120-126.)
- Tari Beáta - Hálózat a demokráciáért (p. 61-70) In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- Torda Ágnes: A civil szféra támogatási formái a közoktatás különleges gondozottjai számára
- Utasi Ágnes: A "nonprofit" biztos profitja. A civil és nonprofit. A szerveződések kapcsolati háttere (p. 179-193.) In: Az új demokrácia önkormányzati vezetői. Tanulmányok. [Szerk.]: Táll Éva. Bp., 2000.
- Vajda Imre: Egyesületek, civil szervezetek (p. 94-100.) In: A magyarországi romák. [Szerk.]: Kemény István. Bp. Útmutató K., 2000.
- Vári Anna: Érdekek és konfliktusok a várostervezésben Balatonfüreden = ÖKO 11. 2000. 3-4. (101-110.)
- Volosin Hédi -NIOK - Nonprofit Információs és Oktató Központ (p. 119-124) In: Globális civil társadalom? A nemzetközi és külföldi NGO-k szerepe a magyar civil társadalom fejlődésében. [Szerk.]: Szabó Máté. Bp., Villányi úti Könyvek Kiadó, 2000.
- XVII. kerületi civil krónika. [Szerk.]: Ádám Ferenc. Bp., RCs. Hírmondó BT., 2001.
- Zám Mária: A munkanélkülieket segítő non-profit szervezetek kapcsolatainak vizsgálata, fejlesztésük lehetőségei (p. 190-197.) In: Foglalkoztatást elősegítő munkaügyi kutatások. [Szerk.]: Pongrácz László. Bp., 2001.
- Zám Mária: Szociális Gondoskodás program tapasztalatairól. Együttműködés a helyi önkormányzatok és civil szervezetek között = Háló 6. 2000. 4. (5-6.)